

SYSEL OBECNÝ

**VČERA SOUSED,
DNESKA RARITA**

AUTOŘI TEXTU

Kateřina Poledníková a Lukáš Poledník

AUTOŘI FOTOGAFIÍ

Kateřina Poledníková, Hannah Findlay, Lukáš Poledník,
Pavel Štěpánek, Ondřej Poledník

GRAFICKÁ ÚPRAVA

Vladimír Ochman

TISK

Tiskárna Dubí, s.r.o.

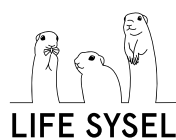
VYDAL

ALKA Wildlife, o.p.s.
Liděřovice 62, 380 01 Peč

2. vydání / rok vydání: 2024

© **ALKA Wildlife, o.p.s.**

ISBN 978-80-907119-8-3

Ministerstvo životního prostředí

Tento dokument byl financován z projektu LIFE SYSEL (LIFE19 NAT/SK/001069)
a Ministerstvem životního prostředí (009/32/24), nemusí vyjadřovat stanoviska MŽP.

Sysel obecný je živočišný druh žijící v otevřené stepní a zemědělské krajině. Pro svůj život potřebuje pestrou a zdravou krajinu, která poskytuje prostor i pro planě rostoucí rostliny a volně žijící zvířata. Naši dědové a babičky si ještě tuto krajinu a s ní období „zlaté éry syslů“ pamatují, naše děti už slyšela ani neznají. Přibližně 40 let (ani ne délka života člověka) stačilo k tomu, aby se z běžného druhu stal druh na pokraji vyhynutí.

Sysel se proto stal zvláště chráněným druhem, a dle zákonů je tak zakázáno sýsla hubit či ničit jejich prostředí. Žádné zákony samy od sebe, ani hrstka nadšenců ale sýsla nezachrání. Je potřeba, abychom ho chtěli zachránit my všichni a svou troškou pomohli. Jak můžete pomoci? Cest je mnoho. Cílem brožury je představit tento již málo známý druh našeho savce a popsat, jak je možné mu pomoci.

JAK POZNAT SYSLA

Syslí jsou vlastně zemní veverky. Jsou to podobně velcí hlodavci, ale nešplhají po stromech, místo toho žijí na zemi a pod zemí. Nemají proto například dlouhý chlupatý ocas a špičatky na špičatých uších. Obojí by jim v noře zavazelo.

Jedinci sysla dosahují délky 20–22 cm. Dospělí jedinci váží 120–420 g. To je obrovské rozpětí, záleží totiž na tom, jestli se jedná o samici, či samce a jestli vážíte hubeného sysla na jaře, či vykrmeného na konci léta, kdy se chystá k zimnímu spánku. Srst mají krátkou pískové barvy. Ocásek je středně dlouhý, se středně dlouhými chlupy. Sysel má velmi dobrý zrak. Velkýma tmavýma očima mandlovitěho tvaru pozoruje okolí. Jako každý hlodavec má velké přední řezáky. Velmi dlouhé drápy slouží k hrabání podzemních nor.

Sysel je na rozdíl od většiny našich savců aktivní přes den. Obezřetně pobíhá v prostoru

šikmá nora s výhrabem

mezi několika svými norami, shání potravu a komunikuje s ostatními jedinci kolonie pískáním. Aby dobře viděl nebezpečí, staví se na zadní nohy a panáčkuje. V této pozici je nemožné si ho splést s jiným zvířetem.

Prítomnost syslů lze poznat podle jejich pískání, které je slyšet velmi daleko. Je to krátký hvizd, který se bude ozývat z různých směrů od různých jedinců a někdy jej uslyšíte i pod svými nohama – varují ostatní, i když jsou schováni v noře.

Sysel obývá systém nor, které si sám vytváří. Nory sysel hrabe poměrně hluboko, až do jednoho metru pod zem. Mohou být jak ve volném prostranství, tak i v těsné blízkosti stromů, skal, sloupků, zídek či budov. Sysel je poměrně velký hlodavec, vchody do nor mají průměr otvoru 5–7 cm. Rozlišit lze dva typy vchodů do nor. Šikmé vchody jsou obklopené nánosem vyhrabané zeminy (výhrabek směřuje od nory jedním směrem a může být velký až k jednomu metru). Kolmé nory sysli vyhrabávají směrem kolmo nahoru, žádná vyhrabaná hlína okolo nich není. Čerstvá kolmá chodba vypadá jako díra po sloupku od plotu. V obou případech je vidět,

kolmá nora sysla bez výhrabu

že nora vede velmi hluboko do země, nestáčí se hned pod povrchem.

U vchodů do nor na vyšlapaných místech je možné najít syslí trus, což je malý váleček s délkou přibližně 1 cm a asi třetinovou šířkou. Čerstvý trus má černozeleň až černou barvu, na jednom konci je zakončený tupě (obloukem), na druhém konci je zašpičatělý. Má charakteristický pižmový zápach.

Jak lze odlišit syslí noru od ostatních hlodavců?

Nory hrabošů jsou daleko menší a nevedou hluboko do země. Hryzec je velikostně podobný jako sysel, ale jeho horizontálně orientované chodby těsně pod povrchem tvoří navýšené pruhy zeminy, navíc hryzec v podstatě nevychází nad povrch. Těžké je odlišit noru křečka od sysla. Velikostně jsou podobné, odlišit je lze podle zápachu a tvaru trusu (trus křečka nemá špičku). Křeček žije spíše ve velkých polních kulturách.

stopy sysla

syslí trus

ZE ŽIVOTA SYSLŮ

Sysli vylézají z nor přibližně hodinu po východu slunce. Většinu jedinců je možné vidět na povrchu v dopoledních a odpoledních hodinách. Záleží však na počasí a teplotě, když je příliš horko, či naopak oblačno a děší, aktivita syslů poklesne.

Sysli žijí v koloniích, komunikují spolu pomocí pachových značek a hlasovými projevy. Když zjistí nebezpečí, pronikavým hvizdem zvýší ostražitost celé kolonie. Nebezpečí kontrolují hlavně zrakem, proto často pánáčkují na zadních nohách, aby měli lepší rozhled. Každý dospělý jedinec obývá vlastní podzemní systém s několika chodbami. Mezi vchody do nor jsou na povrchu v trávě vyšlapané cestičky.

Zimu sysli přečkají v noře v pravém zimním spánku. Sysli hibernují každý sám ve své noře. Teplota těla se sníží až k bodu mrazu, zpomalí se jim tep i dýchání. V tomto stavu zůstávají půl roku.

od září do března spí sysli schovaní hluboko v noře

Sysli si na zimu nenosí potravu do nor, ale vytváří si zásoby v podobě podkožního tuku. Proto v létě konzumují zejména semena trav a různé plody, tedy energeticky vydatnou potravu, aby se dokázali před hibernací pořádně vykrmit.

Období páření nastává hned po probuzení ze zimního spánku v březnu až dubnu. Sysli se rozmnožují jen jedenkrát do roka. Samice vrhnou 3–8 holých a slepých mláďat v noře vystlané suchou výstelkou. Po čtyřech týdnech, na konci května, mláďata přechází z mléčné výživy na rostlinnou stravu a začínají se objevovat na povrchu. Samci se na péči o mláďata vůbec nepodílejí. Mláďata zkoumají okolí mateřských nor, postupně se osamostatňují, podnikají výlety na větší vzdálenost a budují si vlastní nory. Sysli pohlavně dospívají až po prvním přezimování, hodně z nich se toho ani nedožije. Žijí maximálně 5 let.

KDE SYSLY ŽIJÍ?

Sysel obecný je typickým druhem suché a teplé, bezlesé krajiny nížin a pahorkatin. Aby viděl všechny predátory, kteří ho chtějí ulovit, potřebuje rozhled. Upřednostňuje proto nízké travní porosty. Žije ve stepích, na pastvinách, sečených loukách. Obývá také malé často sečené plochy při okrajích měst a vesnic, jako jsou sportovní letiště, golfové hřiště, fotbalová hřiště, kempy.

vinice u Velkých Pavlovic

sad v Hrušovanech u Brna

Na jižní Moravě také sysly žijí tam, kde se zachovaly zbytky dřívější pestré zemědělské krajiny, kde se střídají vinice se sady a záhumenky. V minulosti byly pro sysly důležité polní cesty, travnaté stráně a meze. Ty už však z naší krajiny skoro vymizely. Důležitá je pro sysly nízká hladina podzemní vody, kde jim nehrozí zatopení nor.

letišťe Velká Dobrá

letišťe v Miroslavi

louky u Mladé Boleslavi

dnes vzácné polní cesty jsou pro sysly důležité při hledání nových míst

stepi v Českém středohoří

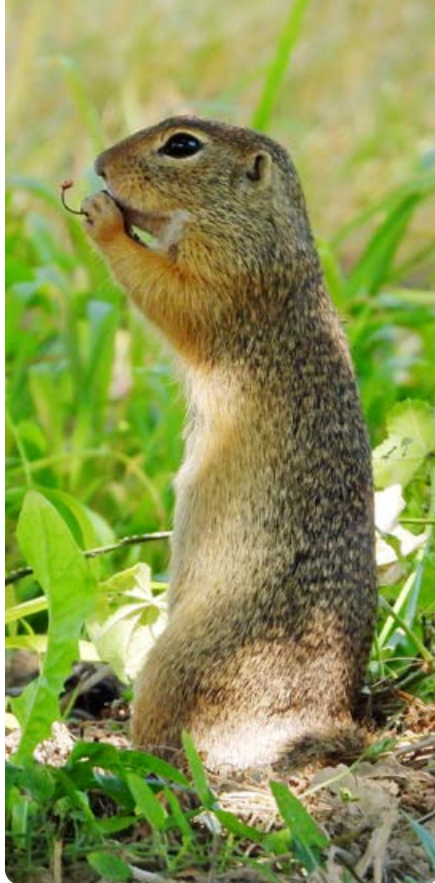

políčka v Hrušovanech u Brna

POTRAVA SYSLŮ

Potrava syslů je velmi pestrá. Hlavní složku tvoří rostliny – kořeny, listy, květy, semena i plody. Sysli nejsou moc vybíraví, konzumují skoro vše. Nevýživnou všudypřítomnou poměrně suchou travu ale rádi vymění za pestřejší a výživnější stravu. Oblíbené jsou výhonky jetele, luční byliny, semena trav. Nejpočetněji zastoupené rostliny v jejich stravě jsou z čeledí lipnicovité, bobovité a hvězdnicovité. V jarním období je důležitý každý lísteček či kořínek, později už se objeví listy a květy smetanky lékařské. Když začínou mláďata vylézat z nory, právě dozrávají jahůdky a třešně, semena trav či jitrocele. V červenci jsou to spadané meruňky, semena bodláků, dozrává obilí a hrášek.

Významný podíl syslí potravy tvoří také živočišná složka, zejména u kojících samic. Například brouci, ponravy chroustů, kobylky, sarančata, mravenci nebo žížaly. Sysli si pochutnají i na mladých ještěrkách či drobných hlodavcích, jako je hraboš polní.

semínka trav
jsou v létě
základ potravy

když se malí sysli vybatolí z nor,
čekají na ně zralé jahůdky

ÚLOHA V EKOSYSTÉMU

Sysel je nepochybně významnou součástí travních ekosystémů. Jeho přítomnost v přírodě je velmi důležitá. Neustálým hrabáním a úpravou nory provzdušňuje půdu a mění dostupnost některých živin. Tím vytváří vhodné podmínky pro růst různých druhů rostlin, kterým vyhovují tyto podmínky. Sysel tak zvyšuje pestrost porostu na dané ploše. Nové mikroprostředí na výhrabech využívají také různé druhy brouků, pavouků a jiných bezobratlých vázaných na odkrytou zeminu. Pro tři druhy vrubounovitých brouků (dva lejnožrouti *Ontophagus semicornis* a *Ontophagus vitulus* a hnojník *Aphodius citelorum*) je důležitý sýslí trus, který slouží jejich larvám jako potrava.

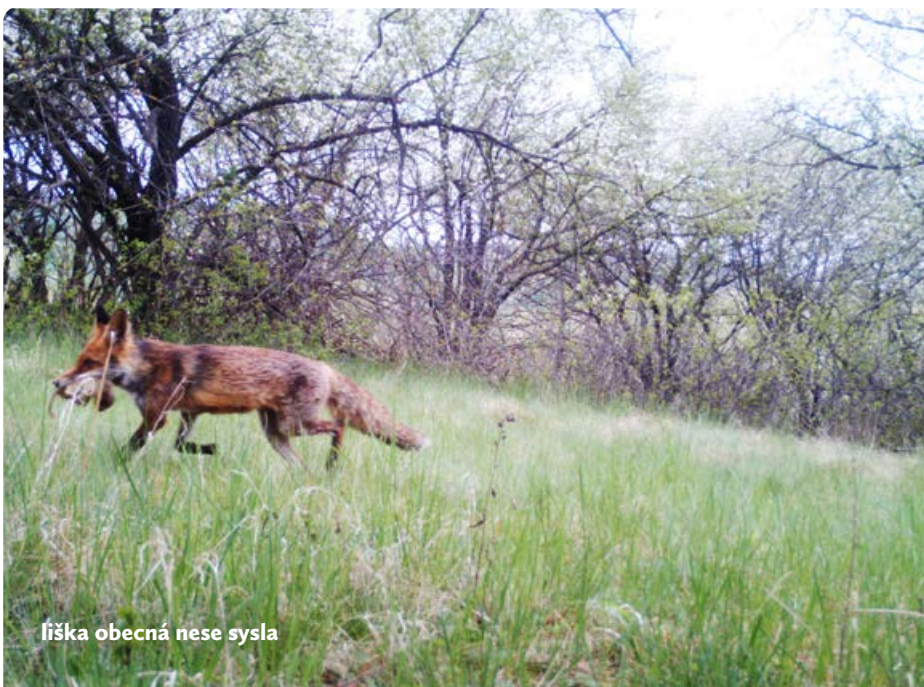
Systémy sýslích nor také ovlivňují vsakování vody z přívalemých dešťů.

larvy lejnožrouta žijí v trusu sýslů

tchoř se systlem

líška obecná nese sysla

káně lesní s uloveným systlem

raroš velký byl specialista na lov sýslů

straka obecná s uloveným systlem

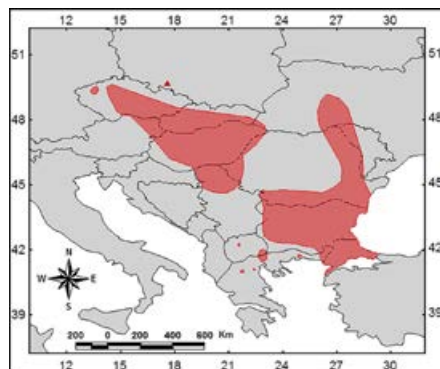
Sysel je důležitým zdrojem potravy pro šelmy a dravce. Sysly dokáže ulovit jestřáb lesní, káně lesní, straka, ze savců tchoř tmavý, liška, jezevec, lasice kolčava i hranostaj. Některé druhy se na lov sýslů přímo specializovaly, např. raroš velký a tchoř stepní. Bohužel to se jim stalo osudným. Jak mizeli sýsli z naší krajiny, mizel i tchoř a raroš. O výskytu tchoře stepního u nás jsou již jen vzácné záznamy, rarošů u nás hnízdí jen několik jednotlivých párů.

ROZŠÍŘENÍ A VÝVOJ POPULACÍ

Sysel obecný, latinsky *Spermophilus citellus*, obývá pouze oblast střední a jihovýchodní Evropy.

Nikde jinde na světě se nevyskytuje.

Jeho populace jsou dnes roztržštěné a čelí dramatickému poklesu početnosti v celém areálu výskytu druhu.

Zdroj: Ramos-Lara, Koprowski, Kryžtufek a Hoffmann (2014) *Spermophilus citellus* (Rodentia: Sciuridae), *Mammalian Species* 913:71-87

**Oblast výskytu
sysla obecného**

Jako stepní druh se na území České republiky rozšířil postupně s odlesňováním krajiny. V 50. letech 20. století byl plošně rozšířen a natolik běžný, že byl dokonce považován za významného polního škůdce a byl cíleně likvidován. K obrovskému poklesu populace a vymizení syslů z našich zemí došlo zejména z důvodu ztráty vhodného prostředí. Dnešní intenzivní zemědělské hospodaření neposkytuje syslům žádný prostor. Scelováním pozemků zmizela pestrost prostředí, pestrost plodin, travnaté meze zarostly či byly rozorány, zanikly drobné stráně a polní cesty, v krajině chybí na krátko kosené drobné trávníky a pastviny. V současnosti se tak sysli vyskytují jen na velmi malých, navzájem od sebe velmi vzdálených místech, kde se ještě zachoval původní ráz krajiny, či na nově vytvářených kulturních plochách využívaných lidmi ke sportovním či rekreačním účelům. Jedná se zhruba o 40 lokalit, přičemž postupně některé zanikají, ale naštěstí i nové vznikají. Početnost se odhaduje na 600 jedinců.

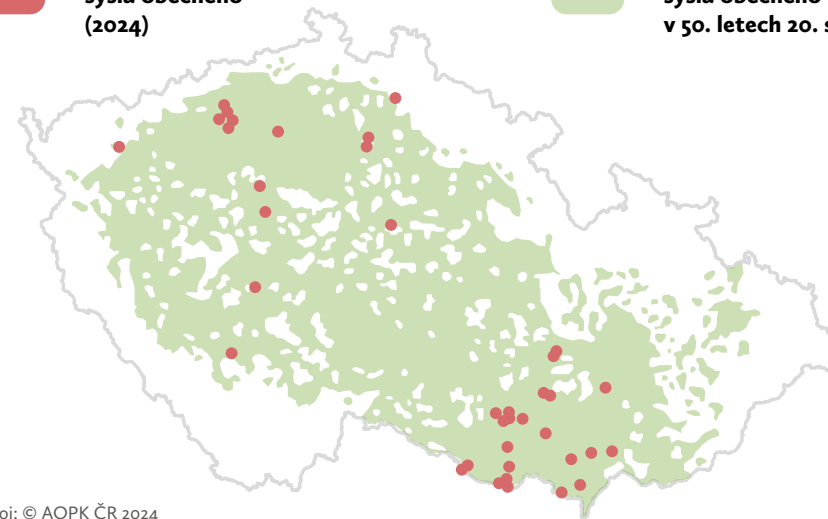
Viděli jste sysla či našli podezřelou noru? Napište nám!

**Současný výskyt
sysla obecného
(2024)**

**Výskyt
sysla obecného
v 50. letech 20. století**

Zdroj: © AOPK ČR 2024

NÁZEV LOKALITY	TYP PROSTŘEDÍ
Odolický vrch	louky a pastviny
Hodkovice nad Mohelkou	letišťe
Hrádek	letišťe
Vrch Raná	stepní rezervace
Písečný vrch	stepní rezervace
Vrch Milá	stepní rezervace
Roudnice nad Labem	letišťe
Mladá Boleslav - Radouč	stepní rezervace a sídlišťe
Bezděčín	letišťe
Strakonice	letišťe
Karlovy Vary - Olšová Vrata	golfově hřišťe
Velká Dobrá	letišťe
Praha-Troja	pokusné sady a políčka
Kolín	letišťe
Loděnice	sečené louky
Milešov - Trhovky	turistické kempy
Bořitov	letišťe
Obora	louky a zahrady
Brno-Medlánky	letišťe

NÁZEV LOKALITY	TYP PROSTŘEDÍ
Vyškov	letišťe
Mohelno	sečená louka
Biskoupky	sečená louka
Hrubšice	stepní rezervace
Jamolice	letišťe
Ivančice	areál vodárny
Hrušovany u Brna	vinice, sady a záhumenky
Miroslav	letišťe, pole, step, vinice, sady a zahrady
Velké Pavlovice	vinice, sady a záhumenky
Čejč	vinice, sady a záhumenky
Milotice	letišťe
Ladná	letišťe
Hnanice / Havraníky	vinice, hřišťe, pastvina
Jaroslavice	vinice, hřišťe, pole
Božice	sečená louka
Valtice	vinice

OHROŽENÍ SOUČASNÝCH KOLONIÍ

Současný stav rozšíření má ostrůvkovitý charakter. Kolonie slyš jsou navzájem izolované, často ani v jejich okolí není vhodný prostor pro šíření. Takovéto malé izolované populace jsou velmi citlivé na náhodné faktory, které je mohou zničit. Například změna vlastníka pozemku či změna hospodaření u kolonie žijící na jedné louce či jednom malém letišti znamená vymizení celé kolonie. Velkým problémem jsou toulavé domácí kočky. Šikovní kočka dokáže sama zlikvidovat malou kolonii slyš během pár let. Pro-

blémem může být deštivé počasí či přivalové srážky. Když na sebe dříve kolonie navazovaly či byly alespoň blízko sebe, mohli mladí emigranti z jedné kolonie pomoci v druhé, kde se uvolnilo místo. To bohužel v dnešní době není možné. Velkým problémem takovýchto dlouhodobě izolovaných populací je také příbuzenské křížení, které způsobí pokles genetické diverzity, nižší počet či přežívání mláďat nebo projevení různých genetických podmínených nemocí.

LEGISLATIVNÍ STATUS

Sysel obecný je v České republice zvláště chráněným druhem, zařazen je v kategorii kriticky ohrožený (zákon č. 114/1992 Sb. a vyhláška č. 395/1992 Sb.).

Sysel je také uvedený v Příloze II a IV směrnice Rady Evropy 92/43/EHS, o ochraně biotopů, volně žijících živočichů a volně rostoucích rostlin, a vyžaduje proto vyhlášení oblastí ochrany a jejich přísnou ochranu. Status druhu je podle uvedené směrnice nepříznivý. V Červeném seznamu IUCN je veden jako druh ohrožený.

Co to znamená?

Sysli jsou chráněni ve všech svých vývojových stádiích, i uhynulí, chráněna jsou jimi užívaná přirozená i umělá sídla a jejich biotop. Je zakázáno škodlivě zasahovat do jejich přirozeného vývoje, zejména je chytat, chovat v zajetí, rušit, zraňovat nebo usmrčovat. Není dovoleno je nebo jimi užívaná sídla sbírat, ničit, poškozovat či přemísťovat.

Vzhledem ke kritickému stavu populací v České republice byl vypracován a v roce 2008 schválen záchranný program. Za jeho realizaci je odpovědná Agentura ochrany přírody a krajiny.

SYSLI VE VINICI

Sysli žijí ve vinicích, i když to není jejich typické původní prostředí. V podstatě je vinice pro sysly louka, kde tak trochu zavazí réva. Keře révy je nezajímají, nešplhají po nich. Když dozrává víno, ani to si neužijí, už spí pod zemí hlubokým zimním spánkem. Sysly tak nepůsobí žádné škody ve vinicích, poskytněte jim zde proto domov.

Není vinice jako vinice. Ne každá vinice syslům vyhovuje.

Pokud je vinice malá, jen pár řádků, můžete najít noru i v úplně orané vinici. Tam ale nemají co jíst a musí přebíhat za potravou jinam. Větší vinice už musí vyhovovat syslům i z hlediska potravy. Důležitý je nízký travní porost v meziřadí. Kombinovaná vinice, kde je zatravněn každý druhý řádek, syslům také vyhovuje.

Žádná studie se dosud nevěnovala vlivu různých postřiků na přežívání syslů. Pokud se však jedná o širokospektrální herbicidy či insekticidy, je logické, že je ochuzen o zdroje potravy. V úvahu také samozřejmě přichází možný negativní vliv konzumace postřikované vegetace. Při vyrušení se sysel

schová do nory, ale jakmile stroj zmizí, sysel ihned vylézá na povrch. Letální jsou pro sysly rodenticidy.

Mělká orba by neměla pro sysly být velký problém. Jejich nory vedou hluboko až přes půl metru. Rigolací už však můžete sysly přímo usmrtit či například dramaticky změnit teplotní a vlhkostní poměry v komůrce hibernujícího sysla. Z pohledu biologie sysla je takový zásah „nejmírnější“ na jaře v období, kdy už nespí zimním spánkem a ještě nejsou narozená mláďata, tedy v průběhu března až do poloviny dubna. Zásah se také

zmírní tím, že při vytrhání révy se půda nejprve porýje mělce, čímž se dosáhne toho, že sysly nezahynou a místo samovolně opustí jako nevhodné.

Důležitý je také nízký travnatý porost mezi vinicemi, tam, kde se otáčí technika a podobně. Na takových místech u rozsáhlých vinic může syslům výrazně pomoci zpestření vysazením ovocného stromu.

Jakékoliv rušení (orba, sečení, pojezd techniky) je rizikové na přelomu května a června, v týden, kdy mláďata začínají vylézat z mateřských nor. V prvních dnech se batolí kolem nory a jsou velmi neohrabaná a pomalá. Je velmi snadné je přehlédnout a strojem přejet.

Vinaři, kteří hospodaří tak, že vytvářejí vhodné prostředí pro sysly, mohou získat ocenění ve formě ochranné známky „Sysli na vinici“. Cílem tohoto ocenění je marketingová pod-

pora zemědělců, kteří se do ochrany syslů zapojí a splní základní podmínky pro udělení známky: výskyt syslů, nepoužívání rodenticidů a zatravňování ploch.

Ochranná známka Sysli na vinici byla dosud udělena vinařstvím ze čtyř obcí: Velké Pavlovice, Hnanice, Miroslav a Jaroslavice.

SYSLI V SADU

Udržované ovocné sady jsou pro sysly vhodným domovem. Pod stromy nachází nízkou vegetaci a drobný hmyz a důležitým doplňkovým velmi výživným zdrojem potravy je pro ně spadané ovoce. Konzumují třešně, višně, meruňky, rané odrůdy jablek i hrušek, moruše. Konzumují také vlašské ořechy. Sysli v sadech nepůsobí žádné škody, poskytněte jim zde proto domov.

Sysli žijí v udržovaných sadech. Vyhovují jim sady s nízkým travním porostem, částečně může být sad i orán. Stejně jako jinde, travní porost musí být nízký.

Jakékoliv rušení (orba, sečení, pojezd techniky) je rizikové na přelomu května a června, v týdnu, kdy mláďata začínají vylézat z mateřských nor. Stejně jako ve vinicích, se v prvních dnech batolí kolem nory a jsou velmi neohrabaná a pomalá. Je velmi snadné je přehlédnout a strojem přejet.

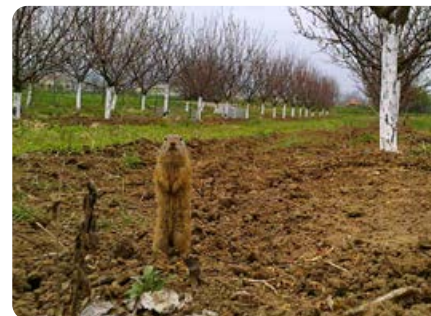

Pokud v sadu pod stromy pěstujete nějaké plodiny, které by sysli mohli konzumovat, budou pro vás platit stejné rady jako pro zahrádkáře. Škody na plodinách lze snížit oplacením. Případně ponechte v sadu vyšší neposečenou vegetaci. Sysli se postupně ze sadu vytratí.

Sadaři, kteří hospodaří tak, že vytvářejí vhodné prostředí pro sysly, mohou získat ocenění ve formě ochranné známky „Sysli v sadu“. Cílem tohoto ocenění je marketingová podpora zemědělců, kteří se do ochrany syslů zapojí a splní základní podmínky pro udělení známky: výskyt syslů a nepoužívání rodenticidů.

Ochranná známka Sysli v sadu byla dosud udělena vinařstvím ze dvou obcí: Velké Pavlovice a Hrušovany u Brna.

SYSLI NA LOUCE, PASTVINĚ

Louky a pastviny patří mezi základní prostředí sysla obecného. Louky sečené na seno, kdy se vegetace musí nechat vyrůst, případně se i přihnojuje, vhodným prostředím pro sysly nejsou. Sysly potřebují mít rozhled. Když se postaví na zadní, potřebují vidět do okolí, tedy vegetace by neměla přesahovat 20 cm. Louka proto potřebuje péči – vegetace musí být pasena nebo sečena. Díky pastvě vzniká poměrně pestrá vegetace, s nedopasky, což je pro sysly ideální způsob managementu. Je však potřeba, aby na lokalitě probíhala i jarní pastva, ne jen v létě. V případě sečení louky je důležité nastavit seč tak, aby vegetace nebyla příliš vysoká, ale na druhou stranu ani týdenní mulčování není ideálním způsobem udržování krátké vegetace. Je potřeba najít kompromis v závislosti na úživnosti plochy a také na aktuálním počasí (zejména srážky ovlivní růst vegetace). Většinou vychází 3 až 5 sečí ročně. Je potřeba, aby na louce vyrostly různé druhy trav a bylin, které poskytnou syslům pestrou a výživnou stravu. Vhodným způsobem je mozaikovitě sečení, či sečení pásů, či alespoň ponechání drobných nedosečků. Z pohledu syslů je možné sečení kosou, sekačkou, ale i lehkou či těžkou mechanizací, důležité je ale odklizení hmoty / sena. Ponechané hnijící kupy jsou

pro pestrý život na louce špatně. Sysly také nemají rádi pokud na pozemku zůstává silná vrstva stařiny.

V případě velkých pozemků je možné zpestřit plochu alejí ovocných stromů či drobným políčkem.

CO VŠE SYSEL ŽERE NA ZÁHONKU A NA POLI

Plodiny pěstované lidmi jsou většinou velmi výživné a šťavnaté, proto je také pěstujeme. A to přitahuje i sysly.

Sysly dokáží vyhrabat větší semena či klíčící rostlinky ještě v zemi, například hrášek, fazoli, slunečnici či dýňové semeno. Mají velmi dobrý čich. Jemné první lístky ředkvičky, mrkve, petrželky, které začínají vylézat ze země, také hned okusují. Milují sazenice salátu, brokolice, zelí či květáku. Pokud se podaří, že rostlina trochu povyroste a zdřevnatí, už má šanci na přežití. Kuličky hrášku a fazole vylupují z lusků, stejně tak obilky z klasů.

Jak velkou škodu udělají, záleží na mnoha faktorech – kolik syslů v kolonii žije, jak velké je pole, co roste v okolí, jaké je roční období, či je-li například sucho.

Plodiny, které sysly konzumují

hrášek, fazole, petržel, celer, mrkev, řepa, salát, ředkvička, kedluben, brokolice, květák, kapusta, zelí, špenát, slunečnice, dýně

pícniny – jetel, vojtěška

obiloviny

Zdá se, že na bramborách dělají škody pouze v období sucha. Tehdy okusují hlízy, které jsou na povrchu, ulamují a okusují stonky, listy i květy. Pokud je dostatek vláhy a jiné šťavnaté vegetace, brambor si nevšímají, pravděpodobně kvůli jedovatým alkaloidům, které brambora obsahuje.

Sysly nešplhají po rostlinách, ani do stromů. Pokud se chtějí dostat k něčemu, co je výše, pokouší se ohnout či zlomit stonk. Ovoce na keřích či stromech je před nimi v bezpečí.

Plodiny, které nekonzumují

cibule, česnek, pórek

Plodiny, které konzumují částečně

brambory, kukuřice

SYSLI NA ZAHRÁDCE

V zahrádkách a záhumencích mohou sysli způsobit škody na pěstované zelenině. Co s tím?

Různé typy plašicích nástrojů na sysly nefungují. Sysli nijak nereagují na komerčně prodávané zvukové ani čichové plašiče. Nijak nereagují ani na žádné pohybující se předměty, jako jsou větrníky, točící se PET lahve, ani na pohybující se siluety dravce. Nefungují elektrické ohradníky.

Existují ale prostředky či metody, které mohou minimalizovat škody. Je potřeba zvážit, které jsou reálné či vhodné v daných podmínkách.

Výběr plodiny

Některé plodiny sysli nekonzumují či jen za určitých podmínek. Možností tedy je v místě výskytu většího počtu syslů pěstovat pouze tyto plodiny.

Mechanické zábrany (oplocení, pařeníště)

Mechanické zábrany typu plot, plastová stěna, pařeníště syslům zabrání dostat se na záhonek. Sysli se nesnaží plot podhrabat, pokud je pletivo při zemi dobře zakryto zemínou. Usazení plotu je potřeba ale pravidelně kontrolovat, například vlivem dešťů může být zemina odnesena a pod pletivem vznikne menší díra, kterou pak sysli využijí. Sysli se pletivo pokouší překousat, ale nepřekoušou. Sysli se také pokouší pletivo přelézt. Pokud je výška plotu alespoň 50 cm, mají již s překonáním pletiva problém. Pletivo je potřeba jemné, např. králíčí. Plotové pletivo (velikost ok 5 x 5 cm) bez problémů prolezou. V závislosti na pozemku a plodinách je mož-

né oplotit jednotlivé rostlinky, celý záhonek či celou zahradu. Obdobně jako pletivo fungují i plastové zábrany. Je ale potřeba dobré zapuštění do země a dodržení výšky či mít krytí i shora např. ve formě pařeníště.

Napáječka vody a krmení

Sysel je stepní druh, vodu získává z vegetace, rosy, deště. V suchých letech sysli mohou způsobit škody na bramborách, získávají z nich vodu. Také zalitá zelenina bude sysly lákat o to více, o co sušší je okolí. Syslům mohou pomoci napáječky vody, naučí se z nich pít. Například napáječky pro domácí drůbež se naučí využívat v řádu dnů. Napáječku využijí i jiní živočichové žijící na vaší zahradě, například ptactvo. Naopak sysly nepřikrmujte v domnění, že se nažerou tohoto a zelenině dají pokoj. Přikrmování zvýší jejich počty.

sysli dokáží šplhat po pletivu, ale nahoře se nepřetočí na druhou stranu

pařeniště úrodu ochrání

20 cm vysoká bariéra nestačí, sysel ji přežele

Vysoká vegetace

Vysoká vegetace syslům nevyhovuje. Nemají tak výhled do okolí a zvyšuje se riziko predace. Pokud tedy ponecháte na části pozemku či při okrajích neposečenou trávu, vytváříte tak vlastně méně vhodné prostředí pro sysly. Ti se postupně z pozemku vytratí a najdou si vhodnější místo.

plašičů se sysli nebojí

SYSLI NA POLI

Z pohledu syslů je možné zemědělská pole rozdělit do tří skupin.

Některé plodiny jsou pro sysly irelevantní, nevšímají si jich, nekonzumují je a do polí nepronikají. Jedná se například o řepku, kukuřici, slunečnici. Zde nebývá žádný problém se škodami.

Další skupinou jsou jednoleté plodiny, které sysly konzumují. Jedná se například o obilniny, luštěniny, případně zeleninová pole. Sysly konzumují tyto plodiny při okraji pole, dovnitř pole pronikají zhruba do 15 metrů od okraje. V poli totiž nedokážou žít celoročně. Jednak proto, že zde pro ně potrava není po celou dobu, ale jen v určitém období roku, například na začátku mohou okusovat mladé rostlinky a poté až plody v době zrání. Druhým problémem je orba, která narušuje jejich systémy nor. Jak vysoké jsou způsobené škody na takovém poli, záleží na množství syslů v kolonii a zejména na velikosti pole. U velkých vícehektarových polí jsou ztráty při okraji v poměru k hlavní ploše zanedbatelné.

Třetí skupinou jsou víceleté pícniny. Jetel a vojtěška jsou výživné rostliny s vysokým obsahem bílkovin. Sysly konzumují všechny části těchto rostlin, jsou pro ně celý rok zdrojem potravy. Protože se pěstují ve víceletých cyklech, není na těchto polích pro sysly problémem orba. Pole pícnin jsou tak

při krajích obilného pole sysel okusuje pšenici a sbírá klasy v okruhu dvou metrů okolo své nory

vhodným prostředím pro sysly, mohou zde žít plošně a vytváří si zde trvalé nory. Za určitých podmínek mohou být škody poměrně výrazné a sysly obsadí celé pole.

Co pěstovat na poli v blízkosti syslí kolonie?

V podstatě jediným účinným neinvazivním opatřením je výběr plodiny. V těsné blízkosti kolonie syslů nevysazujte pícniny! V případě ostatních plodin zvažte dvě možnosti: vysadit plodinu, která je pro sysly irelevantní (např. řepku), či vysadit plodinu, kde dochází ke škodám při okraji pole. Škody u větších polí jsou v podstatě zanedbatelné, na druhou stranu tím pomáháte udržet v naší krajině kriticky ohrožený druh.

CO DĚLAT, KDYŽ...

... chci něco postavit na pozemku, kde žijí sysli?

Stavbou na ploše, kde se vyskytuje syselel, můžete ohrozit samotné jedince a zároveň poškodíte jejich nory a zasahujete do jejich biotopu, což je zakázané z pohledu zákona č. 114/1992 Sb. Abyste mohli stavbu realizovat, je třeba požádat o výjimku z tohoto zákazu v rámci stavebního řízení. Takovou situaci je potřeba řešit a konzultovat s orgány ochrany přírody hned od začátku investičního záměru. Určitě je lepší předem se dohodnout na podmínkách stavby, než zbytečně usmrtit tyto vzácné živočichy či zničit jejich domov a následně platit pokutu.

... jsem zjistil výskyt sysla?

Budeme velmi rádi, když nám výskyt sysla nahlásíte. Monitoring kolonií syslů probíhá pravidelně, ale i tak je možné, že menší ko-

lonie unikají pozornosti odborníků, nebo jde o úplně nový výskyt.

... jsem našel mrtvého sysla?

I v případě nálezu uhynulého jedince budeme velmi rádi za nahlášení výskytu. Ideální je fotodokumentace, a pokud je to možné, i sběr kadáveru (mrtvého těla) z místa nálezu (v tom případě nám zavolejte, abychom se operativně domluvili na přesném postupu).

... jsem našel podezřelou noru a chtěl bych vědět, čím je?

Noru a její okolí vyfoťte. K noře položte nějaký předmět, např. klíč, zápalky, který poslouží jako měřítko. Zkuste se podívat, jestli v blízkosti nory najdete trus či nějaké zbytky potravy. Pošlete nám fotografii i s místem nálezu. Určení nory z fotografie není jednoduché, ale určitě se o to pokusíme.

... soused má na svém pozemku sysla a já ho chci také?

Vytvořte syslům vhodný prostor a oni časem přijdou sami. Je důležité, aby sysli měli dobrý přehled, tedy co nejméně keřů, a je třeba pást či pravidelně kosit travní porosty, aby byly nízké. Sysli také potřebují mít co jíst – základem je pestrá nabídka lučních bylin. Ale i zemědělské plodiny jako píceiny, obilniny, ovoce (i spadané ze stromů) či zelenina je dokáží přilákat.

... jsem zjistil, že kolonie syslů je ohrožena nějakou lidskou činností?

Uvědomte vlastníka/uživatele o výskytu sysla na jeho pozemku. Zkontaktujte se s nejbližším orgánem ochrany přírody a upozorněte jej na kolonii syslů a riziko, které jí hrozí. Dejte také vědět nám, zkusíme navrhnout další postup.

JAK SYSLŮM POMOCI?

Pokud jste majitelem pozemku a na sysla se nezlíbíte, řadou níže uvedených opatření můžete syslům pomoci. A nejen jim, ale také našim dalším obyvatelům luk a polí, zejména dalším stepním druhům rostlin a živočichů, kteří mají stejné nároky jako sysel.

Používání pesticidů a rodenticidů

Pesticidy přímo ničí potravní nabídku syslů, přičemž neznáme jejich vedlejší účinky na necílové druhy. Největší problém pro sysly představují rodenticidy, přípravky cílené přímo na hlodavce. Omezování používání těchto přípravků je pro návrat syslů klíčové.

Údržba travních porostů

Louky a pastviny patří mezi základní prostředí sysla obecného. Velmi důležitá je výška travního porostu, která by neměla přesahovat 20 cm. Vhodným způsobem údržby travního porostu je pastva i pravidelné sečení.

Jakékoliv rušení (orba, sečení, pojezd techniky) je rizikové na přelomu května a června, v týdnu, kdy mláďata začínají vylézat z mateřských nor. Stejně jako ve vinicích s sádech, se v prvních dnech batolí kolem nory

a jsou velmi neohrabaná a pomalá. Je velmi snadné je přehlédnout a strojem přejet.

Odstraňování křovin

Křoviny, zejména husté zapojené nebo dlouhé porosty, představují pro sysly problém. Vytváří nepřehledné prostředí a úkrytové možnosti pro predátory. Na lokalitách s výskytem sysla je proto nutná redukce křovin a náletu.

Výsadba ovocných stromů

Ovocné stromy pro sysly představují vhodný doplňkový zdroj potravy, pomáhají syslům vytvořit si tukové zásoby důležité pro období hibernace. Výsadba jednotlivých stromů v nelesní krajině a vytváření řídkých stromořadí je vhodný způsob, jak pomoci syslům.

Vkládání políček

Vojtěška, hrášek či obilniny jsou významné energetické zdroje potravy, které sysli rádi vyhledávají. Drobné políčko vklíněné do jinak jednotvárného prostředí jim pomůže vytvořit si tukové zásoby na zimu.

Vytváření koridorů propojujících kolonie

Velkým problémem současných kolonií syslů je jejich vzájemná izolovanost. Propojení kolonií tvorbou pásů a drobných ploch vhodného prostředí tam, kde je to alespoň trochu možné, je prioritním úkolem v ochraně tohoto druhu. Dlouhodobým řešením je zakládání trvalých travních porostů, rychlejším či dočasným řešením je pás vojtěšky.

Přikrmování

Kolonie syslů je možné dočasně podpořit přikrmováním. Vhodnou doplňkovou potravou je slunečnice. Potravu sypeme k jednotlivým norám, a to buď pravidelně po celé aktivní období, nebo se soustředíme na období péče o mláďata (květen–červen), zejména když dojde k několikadennímu zhoršení počasí a dešti. Přikrmování ale není samoúčelné, někde nemá smysl a někdy může být i problematické. Zájemcům o přikrmování proto doporučujeme obrátit se na odborníky, kteří tuto činnost vhodně usměrní.

Umělá pítka, napáječky

Sysel je stepní druh, vodu získává z vegetace, rosy a deště. V horkém a suchém období ale může i syslům v naší odvodněné krajině chybět voda. Menší pítka, umělá napáječka i přírodní zdroj vody sysli využijí, stejně jako řada dalších druhů živočichů. V případě umístění umělého zdroje vody je důležité pravidelně vodu doplňovat, zejména v období sucha.

Kočky a psi

Psi a zejména kočky dokáží ulovit sysla a v případě malých izolovaných kolonií je omezení volného pohybu psů a koček zásadní pro jejich záchranu a další vývoj.

KONTAKTY

Kontakty, na které se můžete obrátit s otázkami, připomínkami či kde můžete nahlásit výskyt sysla:

Kateřina Poledníková

ALKA Wildlife, o.p.s.
+420 606 598 903
katerina.polednikova@alkawildlife.eu

Jan Matějů

Muzeum Karlovy Vary
+420 730 553 884
mateju@kvmuz.cz

Oddělení Záchranných programů AOPK ČR

zachranneprogramy@nature.cz

www.syslinavinici.cz

webové stránky o syslovi a ochranných známkách „Sysli na vinici“ a „Sysli v sadu“

www.zachranneprogramy.cz

webové stránky o realizaci záchranného programu pro sysla obecného v České republice

